

Реферат на тему: "Джек Лондон — творчий шлях"

Джек Лондон

Реферат на тему:

Джек Лондон — творчий шлях

ПИСЬМЕННИЦЬКЕ НАВЧАННЯ

Повернувшись з Аляски, Лондон намагається знайти якусь роботу. Та це майже не вдається — в країні знову криза. Тож доводиться перебиватися випадковими заробітками. І тоді він, переповнений думками, враженнями, спостереженнями і енергією, знову сідає писати. На Алясці Джек свідомо збирав матеріал для майбутніх художніх творів. По-перше, багато чого на Півночі його дуже вразило і примусило замислитися. По-друге, він уже не був новачком, здатним лише дивуватися з побаченого, невідомого. І записи, і добір матеріалів він робив цілком осмислено. Тепер з-під його пера одне за одним виходять оповідання, які згодом увійшли до скарбниці світової літератури. Та поки що всі вони знов і знов повертаються з різних редакцій і видавництв з тією самою відповіддю: не підходить.

"Всі мої рукописи поверталися назад,— згадував він через кілька років. — їх усе приносили і приносили — цей кругообіг нагадував мені дії якоїсь заведеної машини. Я кидав пакет у поштову скриньку. Через якийсь час цей пакет з рукописом мені знову приносив поштар — в ньому я знаходив кілька рядків стандартного повідомлення про відмову. Якийсь механізм — хитрий пристрій з гвинтиків і важелів, там, на другому кінці... пересував рукопис до іншого конверта, витягав марки, наклеював їх на конверт і вкладав аркушик з повідомленням про відмову".

Проте Джек непорушно вірить у свій талант письменника, попри безконечні невдачі, працює систематично, щоденно. Тепер він уже свідомо вчиться літературної майстерності, опановує сюжетоскладання і композицію, а крім того, граматику і стилістику, якими йому не довелося оволодіти в школі. І все це — без будь-яких гарантій на успіх. Упертість, сила, життєздатність, талант допомогли Лондону вистояти в цю тяжку зиму.

Наполегливість дала позитивні наслідки. Спочатку журнал "Оверленд манслі" прийняв до друку оповідання "За того, хто в дорозі". П'ять доларів були, звичайно, мізерним гонораром, та вони вселили віру в себе. Це — січень 1899 року. Через місяць той самий журнал друкує "Білу Тишу". Окремі оповідання заявляються і в інших американських часописах.

У квітні 1900 року виходить уже збірка з дев'яти оповідань — "Син Вовка". Через рік ще одна збірка — "Бог його батьків", потім — "Діти морозу" і роман "Дочка снігів" (1902).

Цим твором фактично закінчується перший період письменницької діяльності

Лондона, період, який приносить йому популярність, успіх, перші солідні гонорари, змогу спокійно жити і писати.

Щоб оцінити творчість Лондона і зрозуміти, чим полонив читача письменник-початківець, треба коротко охарактеризувати американську літературу цього періоду — на рубежі двох століть.

XIX століття було часом становлення і формування, американської державності, часом становлення і формування її літератури, переважно літератури романтизму. Романтизм, ґрунтуючись на вірі в окрему індивідуальність, її необмежені можливості, силу її духу і розуму, супроводжує виникнення буржуазного ладу. Але романтизм і ворожий буржуазії: він викриває антилюдяність новонародженого капіталізму з його бездушного філософією і мораллю наживи. З розвитком капіталізму романтизм вичерпав себе, звироднів, не в змозі відбити всі суперечності, оголити пекучі виразки і жахливі вади суспільного буржуазного ладу. Кращі риси — демократизм і критичне ставлення до буржуазного суспільства — він передав своєму наступникові — критичному реалізмові. Початок розквіту критичного реалізму в Америці — і кінець XIX — початок XX століття. Це був рубіж, і рубіж не лише в розвитку американської літератури, а насамперед у суспільно-політичному житті країни. У 90-і роки було повністю вичерпано внутрішні резерви розвитку американського капіталізму, і країна перейшла в нову, монополістичну стадію. Як відзначав В.І. Ленін, "рівність відвойована громадянською війною 1861-1865 років і забезпечена конституцією республіки, на ділі в головних місцях проживання негрів (на півдні) і в багатьох відношеннях все більше обмежувалась у зв'язку з переходом від прогресивного, домонополістичного, капіталізму 1860-1870-х років до реакційного, монополістичного капіталізму (імперіалізму) новітньої епохи, яка в Америці відмежовується особливо ясно... війною 1898 року". В цей час Сполучені Штати Америки і швидко стають "однією з перших країн щодо глибини прірви між жменькою знахабнілих мільярдерів, які захлинаються в бруді і в розкоші, з одного боку, і мільйонами трудящих, які вічно живуть на грані злиднів, з другого".

Офіційна буржуазна література цього часу відкрито проповідує буржуазну мораль наживи, схиляється перед владою долара, всіляко підтримує філософію ділків і бізнесменів. Більше того — ця література підтримує і криваві загарбання чужих земель, рабство негрів, винищення індіанців, все те антигуманне, темне, що вело до наживи, до експлуатації і збагачення. Це була так звана "література червоної крові".

Школа "бостонських брамінів", оплот староанглійських традицій, сприяла формуванню літератури "ніжного реалізму", заохочувала до зображення американського життя, американських звичаїв, законів суспільного ладу як найкращого способу існування людської спільності. Вважалося, що коли в цьому суспільстві є окремі вади, то вони дрібні, часткові, їх легко позбутися, не порушуючи людської гармонії.

Водночас існувала й інша течія — "локал колор" — література окремих регіонів великої країни. Їй властиві посилені увага до конкретних деталей, реалій, докладні

описи пейзажів, людей і звичаїв певної місцевості. Саме в такій літературі найчастіше виникають передумови для зародження реалістичних творів. До західної школи "локал колор" американці зараховують Марка Твена, основоположника американського критичного реалізму. Він писав про Захід, про Міссісіпі, що в його творчості набула узагальнюючого значення, стала символом усієї Америки. І вже цим письменник рішуче вивів себе із школи "локал колор". Твен уперше правдиво зобразив Америку "позолоченого віку", в своїх кращих творах показав її контрасти, оголив сутність її моралі і політики.

"ПІВНІЧНА ОДІССЕЯ"

Письменник Джек Лондон почався з розповіді про Північ. Дев'ять оповідань, що склали першу збірку Лондона, є чимось цілісним, єдиним, одним з циклів його "північної одисеї". "За того, хто в дорозі" — драматична сценка: з життя золотошукачів. Довга північна ніч, друзі, які зібралися в маленькій хатині на краю землі й згадують різні епізоди свого життя. Вони з великим співчуттям приймають випадкового подорожнього — мужнього, сильного, благородного. А потім по його слідах приїжджав поліція. Виявляється, він завинив перед законом: викрав сорок тисяч. Тільки це — половина правди. А вся правда в тому, що він узяв грошей лише стільки, скільки було вкрадено в нього самого, — отже, від не злодій. І йому, тому, хто знову вирушає в дорогу, всі золотошукачі бажають, щоб вистачило їжі, щоб не стомилися собаки, щоб сірники були сухими.

"Біла Тиша" — розповідь про драматичний момент з життя трьох людей — Мейсона, його дружини індіанки Руфі та чесного, мудрого, справедливого Мелмюта Кіда, який є улюбленим героєм всіх оповідань "північної одисеї". Серед Білої Тиші подорожують ці троє, без запасів їжі, озброєні лише власною мужністю. В таких умовах собаки перетворюються на диких хижаків, і тільки сильні люди зберігають свої людські риси. А тут ще дерево падає на Мейсона, калічить його, і нема жодної надії на порятунок у Білій Тиші. І тоді Мейсон просить друга пристрелити його, аби врятувати вірну дружину і сина, якого вона носить під серцем.

"Син Вовка" стверджує право сильного на перемогу в житті, — Лондон повністю на боці білої людини, Сина Вовка, що забирає найкращу дівчину з індіанського племені.

Оповідання "Люди з сорокової милі" можна було б назвати просто побутовою сценкою, якби в ній не ставилася проблема життя і смерті. Проте на Півночі життя і смерть — теж звична побутова проблема. Ось таку проблему успішно розв'язує Мелмют Кід, який завдяки своїй хитрості зумів примирити двох приятелів, здатних убити один одного. А коли люди не мають достатньо мужності, сили, не вірять у товариша, вони не можуть вижити на Півночі. Про це йдеться в оповіданні "У далекій країні". Залишившись узимку вдвох, герої оповідання не зуміли об'єднати свої зусилля у боротьбі з суворою природою і загинули, згубили один одного.

Негідною людиною виявляється і один з героїв оповідання "Панотцеве право", в якого за мужньою зовнішністю приховується полохливість. І жінка, сильна і смілива, яка зробила велику помилку, ставши його дружиною, вже не може виправити її: адже

найвища краса — то краса вірності.

А в "Королевій дружині" йдеться про жінку-індіанку, яку залишив чоловік, але за допомогою його друзів, зокрема вже добре відомого читачеві Мелмюта КіДа, вона зуміла повернути його любов і повагу.

Героєм оповідання "Мудрість подорожна" виступав інший Лондонів улюбленець — індіанець Ситка Чарлі. Він органічно сприймає закони дружби і товариськості і не зупиняється, коли треба здійснити смертний вирок над людиною свого племені, аби ствердити панування цих законів у Білій Тиші.

Краще з клондайкського циклу — оповідання "Північна одіссея". Це розповідь про любов, вірність, мужність чоловіка з індіанського племені, який усе життя, ціною невимовних злигоднів, втрат ішов до заповітної мети — повернути собі кохану, що її колись вкрав у нього білий чоловік. Тут і екзотика життя й побуту індіанських племен, і пригоди, і напружена драма людських взаємин...

Як бачимо, оповідання збірки об'єднують не лише спільне місце дії і не лише дійові особи, що зустрічаються в багатьох з них, а й незмінний погляд письменника на світ, те "своє", що побачив у житті художник-початківець. Він увійшов до американської літератури із своєю землею. Такою "батьківщиною" для письменника став Клондайк — нова, ще не: відома його співвітчизникам країна, яку він відкрив. Це було цікаво і збуджувало інтерес до його новел.

Та ще цікавішим було те, що Клондайк рожна розглядати як модель Америки епохи її становлення, її заселення і освоєння прибульцями з Європи, як місце, де збереглася не лише первозданна природа, а й — головне — здорові людські стосунки, що так приваблювали свого часу емігрантів і робили далеку Америку омріяним краєм. Суворі природа, просте життя, нескінченна боротьба за існування, в якій люди поставлені в однакові умови, а отже, мають формально рівні можливості вижити і розбагатіти, - все це було дуже близьким американцям, які зберегли світосприймання часів піонерства. А тому таким успіхом і користувалися оповідання Лондона. Та це було лише оболонкою письменникових розповідей,

А сутністю їх ставало нове осягання людських взаємин, природи людини, її прав і можливостей, законів людського співжиття в їх первісному, ніби експериментально оголеному стані.

Природа Півночі мовчазна, сувора і велична. Це стихія, з якої б людина зустрілась ще задовго до того, як потрапила під захист машин, витонченої, віками виробленої цивілізації культури. В цій стихії оголюється все — потаємні задуми, справжня мужність, сутність людська, тому що життя і смерть тут ще нероздільні і смерть може настати щохвилини. І людина має бути не тільки сильною і мужньою, готовою боротися до кінця за своє життя а ще й гранично щирою. Ось у цій перманентно критичній ситуації, знайдені письменником, Лондон "просвічує" своїх героїв, апробує їх і відкривав читачам.

Не замислюючись, відмітає він як другий-третій сорт, як людське лушпиння тих, кого називає "заможними синками", що були великою надією своїх батьків, приїхали на

Північ шукати слави, маючи багато грошей на свої витрати і по слугі на кожного. Ще шкідливі пиши й страшнішими видаються ті, хто в ім'я наживи, в ім'я золота ладні знехтувати всіма людськими законами, товариством, дружбой честю і совістю.

"Коли людина мандрує в далеку країну, їй доводиться забувати чимало з того, до чого ва на звикла, і пристосовуватися до нових життєвих обставин. Вона мусить відмовитися від колишніх ідеалів, зректися колишніх богів, часто й переробити закони моралі, що досі керували її поведінкою", — так починається оповідання "У далекій країні". "Людина, що відмовляється від вигод старої цивілізації заради юної дикості і первісної простоти Півночі, мої ж сподіватися талану обернено пропорційні до кількості та якості своїх безнадійно вкорінених звичок. Вона незабаром виявить, коли взагалі на щось здатна, що матеріальні вигоди важать менше... Але дуже важко навчитися належно ставитися до всіх речей і особливо до своїх товаришів. Чемність звичайного життя така людина мусить замінити на альтруїзм поступливість і терпимість. Так, і тільки таї може вона здобути кошовну перлину — справжню дружбу... Радше б мовити, вона мусить заступити слово-вчинком, а букву — духом"

Герої Лондона вирушають на Північ за багатством. Як для кожного звичайного американця, для них багатство є першою і неодмінною передумовою щастя. Та, хоч як це парадоксально, видобуте золото в жодному з оповідань письменника не відіграє вирішальної Волі. "Пафос північних оповідань, що приваблюють цілісними характерами, гострими ситуаціями, не в боротьбі за золото, а в боротьбі ва Людину". Основний акцент — на суто людських якостях золотошукачів. Справжніми героями стають люди мужні, сміливі, сильні, винахідливі, гуманні у вищому розумінні цього слова, готові завжди пожертвувати своїми особистими інтересами в ім'я законів братерства товаришкості.

Перші оповідання Лондона засвідчили появу нового, оригінального і самобутнього письменника, зі своєю тематикою, своїм поглядом на світ і на людське життя, але водночас такого, що повністю належав американській традиції і своїм баченням, і відображенням світу. В його "Північній одісеї" відбиваються погляди романтиків і демократичність літератури "локал колор", американська пристрасть до нових, ще не освоєних, місць, працездатність американця і американський ідеал збагачення понад усе, який письменник засуджує, американська тяга до стабільності, до певності у соціальному становищі, яку письменник поділяє, вважає природною. Такою ж типово американською є і повага до окремої сильної особистості що її проповідують лондонівські оповідання.

Основні мотиви своєї творчості Лондон "виявив" уже в цей — перший — період. У його оповіданнях панує гуманізм, понад усе цінується людяність, чесність, повага до людські гідності й свободи, утверджуються моральні чесноти. Та в деяких оповіданнях збірки відчувається впевненість у зверхності білої людини над іншими расами, стверджується її перевага в силі, сміливості, мужності. Так самостверджується і зверхність білої жінки над червоношкірою ("Син Вовка", "Мудрість подорожна"). Це дає підстави говорити, про суперечливість у поглядах і світосприйманні письменника.

Суперечливі мотиви особливо сильно відчуваються в першому романі Лондона — "Дочка снігів" (1902). Він прозвучав панегіриком на честь білої людини, котрій підвладні море і суходіл, на честь англосакса, який перевершує всіх і тому підкоряє собі інші народи і раси. Роман ще раз продемонстрував непослідовність життєвих позицій письменника. Цьому є пояснення. Лондон зник боротися за себе, покладатися лише на власні сили, перемагати лише власною мужністю, винахідливістю, витримкою — тільки своїми особистими якостями. І його особистих якостей виявилось достатньо, аби примусити суспільство зважати ні

нього, відвести йому гідне місце серед людей. Забувати про це, звичайно, не можна. Така правда життя, нехай і пов'язана з винятковими особистими достоїнствами цієї незвичайної людини, переважно і диктувала йому погляди на світ і на його проблеми. Ті філософські і наукові трактати, що їх Джек вивчає, що ними захоплюється, відкриває для себе, а згодом підтримує і пропагує привселюдно, — це тільки підтвердження поглядів, продиктованих його особистим життям, що й стало для нього основним виміром світу і залишилось таким назавжди.

Джек Лондон активно прагне до філософського осмислення життя, вважаючи його необхідним компонентом письменницького ремесла. В статті "Про письменницьку філософію життя" (1903) він писав: "Коли ясно мислиш, і писати будеш ясно; якщо думка твоя благородна — і твір буде благородним... Якщо ж знання твої уривчасті і несистематичні, чи "можеш ти знайти слова місткі і точні? І чи пощастить тобі без головної філософської ідеї — організатора побудувати з хаосу щось цільне? Чи може бути точним твоє передбачення і аналіз? Чи буде у тебе справжній критерій, що дозволить орієнтуватися у власному матеріалі, визначити значення кожної його зернинки? А без усього цього чи можеш ти взагалі являти собою інтерес як особистість? Чи зможеш запропонувати щось свіже, нове цьому пересиченому світу?."

Лондон старанно вивчає праці Дарвіна, Мальтуса, Сміта, Рікардо, Гоббса, Локка, Спенсера Лейбніца, Ніцше, Геккеля та інших з антропології, біології, економіки, історії, філософії.

"МАРТІН ІДЕН"

У 1907 році, під час подорожі на "Снарку", "письменник почав писати один! з кращих своїх творів — роман "Мартін Іден".

"Мартін Іден" — найбільш зрілий і довершений роман Лондона. Зрілий за своєю думкою, довершений за її художнім втіленням. Він розповідає про долю хлопця з робітничої родини, який став відомим визнаним письменником і розчарувавшись у житті до якого прагнув, покінчує з собою. Певною мірою це роман автобіографічний. В ньому чимало від долі самого письменника — портрет героя, історія першого кохання, окремі, часткові деталі скажімо, епізод, в якому Лондон описує, як Мартін майже силою вибиває свій гонорар у видавця широко відомого журналу "Біла миша". Лондон одержав такий самий гонорар за таких самих обставин від "Чорного кота". Але це все деталі. Головний момент автобіографічності — спільність долі, пошуків і прагнень Джека Лондона і його героя. А тому розповідь приваблює і переконує щирістю,

точністю психологічного аналізу і художніх узагальнень є американський варіант роману кар'єри і ще більшого мірою — роздуми про місце митця в суспільстві.

Роман починається з визначального моменту в житті головного героя: зустрівшись з інтелігентною і прекрасною дівчиною, білявою і ніжною, Мартін покохав її. Кохання змінює юнака, він прагне краси, тягнеться до освіти, культури, бажаючи сподобатися коханій, хоч якось наблизитися до неї. Мартін заробляє собі на прожитті тяжкою працею, надсаджується фізично, але все-таки займається самоосвітою, намагається зрозуміти найскладніші проблеми життя і розвитку суспільства й усього живого на землі.

Минуле Мартіна — голодне дитинство тяжка праця — не описується. Письменником. Лише одного разу, коли Лондону треба показати, наполегливість хлопця, коли треба переконати читача, що той витримає будь-яке випробування, цілий розділ — п'ятнадцятий — і єдиний у романі присвячується дитинству героя. Колись Мартін ворогував з хлопчиськом на прізвисько Масна Пика, який був і більшим, і здоровішим від Мартіна. Масна Пика нещадно бив його, і Мартін домігся того, що йому вдалося перемогти Масну Пику. Таким він був у дитинстві, таким залишився на все життя.

Ми зустрічаємось з Мартіном, коли він повертається з плавання. Його спогади про плавання, про незнайомі землі, про людей, з якими він познайомився, і пригоди тільки зрідка чергуються з розповіддю про буденні події життя в рідному містечку. А коли в Мартіна закінчуються гроші і він знову вирушає в плавання, ми не поспішаємо за ним, — цей етап його життя не цікавить письменника. Докладно описана тільки виснажлива і непосильна праця Мартіна в пральні. Цього досить, щоб показати, як фізична праця, позбавлена будь-якої творчості, духовності, надмірно тяжка, висотує всі сили, перетворює людину на тварину. Це допомагає письменникові яскравіше показати знеособлення людини в буржуазному суспільстві. Опираючись цьому незворотному процесу важко навіть Мартіну хлопцю незвичайної фізичної сили, здоров'я. Кохання загострює почуття Мартіна. Чіткіше проступає суперечність між нелюдськістю, брудом, у яких перебуває людина, і нестримним потягом цієї ж людини до краси.

Любов до Рут, дівчини з буржуазної родини, яка уявляється Мартіну втіленням краси високої і натхненної, закономірна. Адже Рут — це символ того, до чого Мартін прагне, символ краси.

Знайомлячи читача з Іденом, автор у перших розділах постійно підкреслює особливість мислення героя: Мартін усе бачить в образах, він — митець, письменник з народження.

Ось він знайомиться з Рут, і вона справляє на нього незабутнє враження. "Він забув про все навколо й дивився на неї жадібними очима. Тут є для чого жити, чого домагатися, за що боротися і навіть померти. Книжки казали правду. На світі є такі жінки, а вона — одна з них. Вона окрилювала його уяву і великі яскраві полотна розгорталися перед ним, виринали таємничі постаті романтичних Героїв, що йшли на подвиги заради жінки — заради блідої жінки, золотавої квітки". Ось Рут засміялася і

своїм сміхом знов викликала цілу картину в його уяві: "...Легеньке приємне тремтіння пробігло в нього по спині на звук її сміху. "Наче срібло,-подумав він,— наче срібні дзвіночки". І на мить повернувся в далеку країну, де під розквітлою виш нею він палив сигарету і прислухався до дзвонів шпичастої пагоди, що закликали на молитву богомольців у солом'яних сандалях".

Так Лондон вводить нас у творчу уяву митця— обережно, настійливо, послідовно. І тільки згодом пояснює світобачення героя: "Його мозок був відкритим сховищем фактів і уявлень, добре розташованих і готових до оглядин. Що б не траплялося в дійсності, з уяви його яскраво виринало щось подібне або протилежне. Це відбувалося якось автоматично, так що кожне враження даної миті викликало який-небудь образний спогад. І весь час перед його очима на екрані свідомості пропливали нові й нові марева, що не тільки не порушували плину його : думок, а, навпаки, додавали їм ясності. Ці марева були відгомонам його колишнього життя, усього пережитого й перечитаного за вчорашній день чи за минулий тиждень, були незчисленною безліччю видів, що він бачив і вві сні, і наяву". "Силою своєї уяви він примушував слухачів бачити все його очима. З чуттям справжнього художника він вибирав з-посеред безлічі дрібниць найцікавіше, створював картини життя, що мінілись яскравим світлом і барвами, надавав їм руху, захоплював слухачів потоком своєї, хай і невишуканої, красномовності, свого запалу й сили. Часом їх шокував реалізм розповіді та прикрі вислови, але неотесаність у його мові незмінно чергувалася з прекрасним, а трагізм улагіднювався гумором, химерно своєрідними та гострими матроськими дотепами".

Письменницька праця, що їй Мартін так самовіддано присвятив себе, була не менш виснажливою, ніж праця фізична. Але вона, як, ніяка інша, давала Мартіну радість творення. "Праці своєї він не жалів. Та й то не була, власне, праця. Просто вій набув дару мови, і вся дивна краса, що довгі роки громадилася за його зімкнутими устами, ринула на волю нестримним бурхливим потоком".

Змалювавши Мартіна Ідена одразу ж, уже на перших сторінках, багатогранно і в головних рисах, автор далі докладніше зупиняється на формуванні його особистості як мислителя і митця. Про те, як формується митець, і розповідається в романі.

Мартін на початку твору — це людина, чия багата уява постійно в русі, та недорікуватість, відсутність культури і знань роблять його скутим і незграбним не тільки в рухах, але і в манері викладати свої думки, описуватиме, що з проходить перед його внутрішнім зором. Розкутість приходить із освіченістю. І не тільки від знання основних законів граматики, не тільки від збагачення Мексикою великих англійських поетів Броунінга і Суїнборна, а й від звички мислити, шукати, аналізувати. Мова Мартіна на початку роману позначена грубістю, вбогістю словника. Наприкінці роману його мова логічна, яскрава, пластична. Отже, формується особистість, а разом з нею збагачується і мова.

Мартін жадібно шукає ключ до пояснення законів життя, який допоміг би йому об'єднати розрізнену картину численних життєвих спостережень. Таким ключем для героя стає вчення Спенсера. І попередній життєвий досвід, і спенсеріанське вчення

формують Мартіна-індивідуаліста, який вірить лише в силу своїх рук і розуму, своїх м'язів і прагнень. Він вважає, що лише особистими зусиллями можна завоювати собі місце під сонцем, інших шляхів він не бачить і не визнає. Про це він каже у вітальні Морзів. "Але гендлярі та крамарі навіть у найкращому разі полохливі правителі; вони все життя хрюкають над коритом, шукаючи доживи, і я вернувся, якщо хочете, до аристократизму. В цій кімнаті є відомий індивідуаліст. І мої сподівання на державну мову. Мої сподівання на думку людини, вершника на коні, що з'явиться врятувати гнилу державу від загибелі.

Ніцше мав рацію. Це забагато забрало б часу — пояснювати вам, хто такий Ніцше. Досить того, що він мав рацію. Світ належить дужим, котрі водночас і шляхетні, і не бабраються в свинячому кориті крамарства та гендлю. Світ належить справжнім аристократам, великим білявим бестіям, що гордують компромісами і не лякаються казати "так". І вони поглинуть вас, соціалістів, що бояться соціалізму і вважають себе за індивідуалістів. Ваша рабська моральність потульних та уміркованих вас не врятує.

Звинувачуючи гостей Морзів у половинчастому соціалізмі, за який вони на словах борються і якого насправді бояться, Мартін має рацію. Але, проголошуючи майбутнє, яке належатиме аристократам духу, схожим на нього самого, він дуже помиляється. І Лондон доводить трагічність його помилки.

Мартін не приймає буржуазного ладу, але й соціалізм для нього неприйнятний. Потрапивши в коло соціалістів, він не може повірити в їхню силу і могутність, що здатні перетворити світ.

Лондон приводить свого героя до соціалістів фактично вже тоді, коли Мартін стає самостійною, цілком сформованою особистістю вже сама розповідь про них позначена певним емоційним забарвленням. Гурток "балакучих соціалістів та робітничих філософів, що погожими днями збирався в Сіті-Гол-парку", не може репрезентувати поважну, гідну уваги, а головне здатну до перебудови світу організацію. Мартін відчував у їхніх суперечках — на відміну від дискусій у вітальні Морзів — живу основу, проте соціалістичні ідеї, не переконали Мартіна, він не вірить у перетворювальну і всеперемагаючу силу пролетаріату. Протест робітників здається йому боротьбою "кволих злиднених рабів із жменькою володарів світу, що панують над ними досі і пануватимуть без кін-ця-краю".

Ось у цьому і полягає основна трагедія Мартіна Ідена — відомого письменника, багатого сина простих трудівників, молодого і зорового чоловіка. Розчарування в соціоалізмі стало згубним для нього — людини і митця.

Любов до Рут у зображенні автора, як уже не раз зазначалося, була не простим почуттям, не тільки сюжетним прийомом автора, щоб показати натуру сильну і неординарну, не тільки свідомством тяжіння майбутнього митця до краси. Рут для Мартіна втілювала в собі те прекрасне, що уявлялось йому в багатстві й способі життя, пов'язаному з ним, — в ідеалах буржуазного суспільства. Три роки минуло, перш ніж Мартін збагнув, що його "золота квітка" пересічна і не здатна по-справжньому зрозуміти прекрасне. Три роки і допомога друга, який зумів глибше від нього

проникнути в сутність речей і відкрити Мартіну очі на те, що ідеал краси, котрому він самовіддано служив, не вартий уваги. Так зруйнувалась віра в буржуазний світ, у буржуазний рай, у можливість знайти своє щастя в ньому. Це було крахом, але крах настав тоді, коли Мартін вже сформувався як митець, коли він повною мірою звідав радість творчості.

Проте людина митець були в ньому нерозривно пов'язані. І Лондон переконливо показує не тільки крах індивідуаліста, який відкинув норми буржуазного суспільства і не прийняв віри в народ і його творчу силу, здатну перетворити світ за законами добра і краси, справедливості, але і крах митця, що заплутався між двох світів. Мартін із зневагою ставиться до людей, які раніше здавалися йому втіленням естетичного смаку, тому що ці люди раніше відкидали його твори, а тепер, коли до автора прийшла слава, захоплено приймають їх. Вони ж спалювали по-справжньому прекрасне те, що дав їм, як свій останній дарунок, поет Брісінден. Це було доказом їхньої повної байдужості до прекрасного.

Але Мартін втрачає і те що було для нього основою життя — зв'язок з народом. Його взаємини з Ліззі Коннолі — робітницею, що безмежно і віддано кохає його — це ставлення вищого за суспільною ієрархією до нижчого, якого він жаліє але з яким не може бути рівним хоча б тому що Ліззі, як і інші його приятелі і люди з їхньою середовища, не здатна збагнути його витонченого розуму, його сприйняття світу, його бачення життя, його зацікавлення абстрактними поняттями. Іден стає чужим для них і таким чином переходить у той проміжний стан, в якому і сьогодні часто вимушені перебувати окремі художники-реалісти в капіталістичному суспільстві. (Мартіну нічого не залишається, як піти з життя, бо життя для нього фактично позбавлене сенсу, а сам він утратив життєдайну силу. Мартін Іден кидається в море.

В листах до друзів Лондон не раз наголошував, що примусив Мартіна покінчити з собою і тим самим рішуче засудив його індивідуалізм; що його особиста біографія, творчий шлях не тотожні біографії і творчому шляху Мартіна, тому що він, Джек Лондон, сильний своєю вірою в прогресивне вчення епохи, в соціалізм, тоді як його герой залишився індивідуалістом і тим самим вичерпав себе, прирік на трагічний фінал.

Як показало подальше життя письменника, Лондон справді виявився талановитим і прозорливим художником-реалістом і власною долею мимоволі підтвердив істинність свого художнього рішення.

"Мартін Ідей" вийшов з друку в 1909 році, в той час, коли автор його, що написав цей роман у розквіті сил і слави, у найпліднішому творчому настрої, почав новий етап у житті.

Письменник не зміг, не зумів здійснити свої плани життя на морі. Тропічне сонце у надмірних дозах виявилось шкідливим для його організму. Джеку Лондону довелось перервати плавання на "Снарку" і надовго лягти в лікарню в Сіднеї.

Хвороба була невідомою медицині. Він дуже страждав — розпухли ноги і руки, не можна було не тільки писати, але й рухатися. П'ять тижнів, що їх він провів у

сіднейській лікарні, нічого не дали. Стан здоров'я не покращав L протягом шестимісячного перебування у Сіднеї. Тільки тоді коли Джек повернувся до рідної Каліфорнії, з'ясувалося, що в нього рідкісне захворювання шкіри, зумовлене незвичним, для нього кліматом. Рідна земля її повітря і клімат вилікували молоду людину.

Після хвороби Джек ще більше прив'язується до рідної Каліфорнії, до тих місць, які він зробив вікопомними в літературі, в своїх романах — долину Глен-Еллен, долину Сонома, що в перекладі з мови індіанців — її корінного населення — означає Місячна долина. Тут Лондон скуповує землі і засновує "Ранчо краси". Ще в дитинстві вітчим прищепив йому любов до сільського господарства. З часом думка про переселення на лоно природи, про її рятівну близькість, про заняття сільським господарством оволодіває Лондоном. Починаються численні спроби письменника перекваліфікуватися на фермера з тим, щоб ферма не тільки стала притулком, домом і середовищем для натхнення, але й годувала, й давала прибутки. Що ж до близькості до природи, то, безумовно, Місячна долина була чудовим місцем. Тут Лондон прокидався рано-вранці, сідав на коня, брав з собою сніданок і друкарську машинку і їхав. Він розташовувався в затишних долинах, в тіні вікових дерев, на тлі розкішної природи Каліфорнії і проводив години, наповнені творчістю. Що ж до фермерського господарства, то жодне лондонівське починання не мало позитивних наслідків — не зумів він розвести племінну худобу, не зміг розбагатіти на посадках евкаліптів, не принесли прибутків і плантації персиків... Заробляти на прожиття доводилося лише літературною працею.

Фінансове становище Лондона на той час дуже похитнулося. Борг вимірювався величезними цифрами. Річ у тому, що все життя з його заробітку жила велика кількість людей — від матері до далеких родичів Чарм'ян. Ставлення до Джека видавців і читачів стало прохолодним. Маса незрілих творів, що затопила літературний світ протягом його більш ніж дворічної відсутності, на час якої він доручив вести свої справи тітоньці Чарм'ян, Нінетті Еймс, похитнула віру в його творчі можливості. Відкрито говорили про те, що Джек Лондон вичерпав себе, виписався. І перше, що він зробив після повернення до Каліфорнії, — позабирав у видавців свої рукописи. Протягом трьох місяців — вперше після видрукування його "Північної одісеї" — не вийшло з друку жодного рядка за підписом Джека Лондона. І водночас ці три місяці сповнені були щоденної інтенсивної, важкої, самовідданої праці. Додамо одразу, що Джек тоді ж повинен був і будувати свій дім, і розплачуватися з боргами. Та ще й прикупляв землю до своїх ділянок у Місячній долині.

ОСТАННІ ТВОРИ

Останні роки життя письменника — це не тільки чисто розважальне романи "Пригода" (1911), невиразна повість "Багряна чума" (1915), ніцшеанський панегірик "Бунт на "Ельсінорі" (1914), трохи сентиментальна повість про боксера "Звір предковичний" (1913), мелодраматично-сентиментальна "Маленька господиня Великого Будинку" (1916) відкрито розважальні "Серця трьох" (1920) (а й збірка "Казки південних морів" (1911)^0 ввібрала в себе кілька перлин новелістики Лондона, і деякі

суперечливі, нерівноцінні, проте цікаві романи письменника.

В 1910 році виходить збірка статей "Революція та інші есе", де зібрало соціалістичні виступи і статті письменника попередніх років, що, звичайно ж, підняло його авторитет серед трудящих і соціалістів, нагадавши про суспільно-корисну діяльність минулих років. Того ж року виходить п'єса "Крадіжка" і, нарешті, роман, який повертає письменникові визнання, — "Час-не-жде"

Роман "Час-не-жде" включає ніби два цикли з життя письменника "північну одісею" і каліфорнійську ідилію, герой твору Елам Гарніш, на прізвище Час-не-жде, — це розгорнутий образ Мелмюта Кіда. Гарніш надзвичайно сильний морально і фізично, завзятий і чесний, чарівний і безпосередній. Усе життя він покладається лише на самого себе, на свої сили.

вантажив вагони, служив матросом, був кочегаром і двірником і не мав змоги систематично вчитися, в двадцять п'ять років, незважаючи ні на що, став найпопулярнішим письменником Америки, досяг вершини слави і багатства. Водночас його життя — це й найдоказовіше спростування "американської мрії". Найкраще, мабуть, про трагічність своєї долі сказав сам Джек Лондон у листі до дочки, який Джоан поставила епіграфом до книжки про батька: "На жаль, письменники пишуть спочатку для хліба, а потім для слави, а вимоги їхнього життя зростають швидше, ніж можливості заробляти на хліб, так що для слави писати вже ніколи... Ефемерний розквіт — і "великі твори" залишаються ненаписаними".

"Трагічною національною історією успіху" назвав його життя прогресивний сучасний американський критик Максвел Гайсмар. Нелюдське напруження сил протягом довгих років. Фальшивий еталон щастя, нав'язаний Лондону буржуазним суспільством, що ототожнює щастя з грошима, з багатством. Фальшиві виміри цінностей, що впливали на погляди, на творчість, на спосіб життя, на духовність письменника. І як наслідок — хвороба, апатія, розчарування, виснаження таланту, безплідність і смерть саме тоді, коли б мали прийти зрілість і розквіт. Додамо, що справжній розквіт особистості так ніколи і не прийшов, бо всі, навіть кращі твори Лондона, позначені певною незрілістю і суперечливістю в поглядах і думках митця. Про передчасну смерть Джека Лондона письменник Е. Сіклер писав тоді: "Яка ганьба, яка трагедія для нашої літератури, що капіталістична Америка з її індивідуалістичною філософією і хижацьким егоїзмом вкрала в нас душу цієї надзвичайно обдарованої, талановитої людини".

ПРО ТВОРЧИЙ ДОРОБОК

Проживши всього сорок років, Джек Лондон написав дев'ятнадцять романів, вісімнадцять збірок оповідань і статей, три п'єси, вісім автобіографічних книжок, понад тридцять віршів. Доробок чималий. Як вже зазначалося, не все в ньому рівноцінне, не все довершене. Проте можна і слід говорити про певні загальні закономірності цього доробку.

У творчості Лондона зустрічаємо натуралістичні картини (наприклад, сцени у в'язниці в "Міжзор'яному мандрівнику") або піднесено-романтичні, як при описі

вирішального поєдинку між Беком і Шпіцом ("Поклик предків"). В зображенні відносин між працею і капіталом ("Залізна п'ята") письменник наближається до соціалістичного реалізму. При відтворенні життєвого і творчого шляху митця ("Мартін Іден") Лондон виступає твердим реалістом. І все ж, виходячи з кращих, вершинних творів Лондона, не важко побачити і щось спільне, найістотніше у творчому методі письменника. Як пише О. Зверев, "в найбільш зрілих своїх новелах Лондон намацував цілком новий для його часу тип реалізму, який поєднував бездоганну вірність кожної подробиці з поетичною фантазією, з ліричними відступами, що перебивали стрімке розгортання інтриги, надаючи оповіді заглибленість і епічний розмах" ¹.

О. Зверев обстоює думку про реалістичність лондонівської спадщини, не заперечуючи і романтичного її звучання. У першому періоді творчості Лондона спорідненість з романтизмом виражалася не тільки в характерному пейзажі або романтичному герої, але і в самому підході до зображення дійсності. Північ у Лондона — це притулок героя, який тікає від буржуазної цивілізації, адже на Півночі спосіб життя диктується людині самою природою. Отже, характерною для письменника є не романтичність, а органічно злиті реалістичні й романтичні елементи у творчості. Як справедливо зазначає В. Биков, рух Лондона-романіста від "Дочки снігів" до створення "Мартіна Ідена" — це "шлях від романтизму з сильно розвинутими реалістичними елементами до реалізму і творчої зрілості".

"Мартін Іден" і "Залізна п'ята" — твори другого етапу творчості Лондона, кращого його часу. Саме вони і дозволили Горькому сказати про нього, як про письменника, котрий проклав шлях пролетарській літературі, бо в цей період Лондон наближався до соціалістичного реалізму, успішно поєднуючи критичний погляд на світ з проникненням в його сутність. І, нарешті, в останній період Лондон дедалі більше наближається до тих самих епігонів романтизму, від яких силою таланту і баченням світу так різко відрізнявся навіть на початку свого творчого шляху.

Головна домінанта, що проходить крізь усю творчість письменника, — людина. "Моє най-вразливіше місце — це прагнення вивчати людську _ природу, — писав Лондон-початківець своєму молодому колезі і шанувальнику Клоудеслі Джонсу. — Не визнаючи бога, я зробив предметом свого поклоніння людину і, звичайно, встиг дізнатися, якою низькою вона може бути. Але від цього моя повага до неї тільки зростає, тому що це дозволяє чіткіше побачити ті гігантські висоти, яких вона може сягнути. Яка вона маленька і яка вона велика! Але це найвразливіше місце — бажання докопатися до душі кожної нової людини — завдало мені багато неприємностей".

Герой романів, повістей і оповідань Лондона — людина, якій завжди притаманний певний комплекс рис характеру, єдиний стрижень. Це завжди особистість, що "не вписується" в суспільство, у звичне середовище, не хоче будувати своє життя на буржуазних законах і водночас — у більшості випадків — прагне досягти чи то буржуазного, чи то просвітницького ідеалу. Герой жадає багатства, він активний і життєдіяльний, але багатство як таке для нього не є фетишем — значно вище стоять закони гуманізму і закони природи. Лондон своєрідно трактує взаємини природи і

людини, спираючись на теорію еволюції.

Людина в нього виступає не так у протиставленні природі, як її органічна складова частина, продовження і розвиток всього живого, її визначальні риси — активність і любов до життя. Там, де героя виведено за межі буржуазної цивілізації в її сучасній тривіальній формі, його взаємини із світом у принципі гармонійні. Так — у північних оповіданнях, у каліфорнійських творах про життя на природі. Там, де герой поставлений у соціальні умови життя сучасного міста, з його непримиренними контрастами вбогості і багатства, з його пошаною до наживи насамперед,— там відбувається трагічна конфронтація людини і суспільства, як у "Мартіні Ідені" або "Залізній п'яті".

Пафос викриття поєднується у Лондона з пафосом життєствердження. І справедливо підкреслює З. Я. Лібман, що Лондон пішов далі своїх сучасників у зображенні демократичного героя. Бо ці письменники в своєму неприйнятті буржуазного побуту підкреслювали в персонажах насамперед ті риси соціального звиродніння, що обертали їх на пасивні жертви процесу дегуманізації особистості і таким чином виключали героїчне з літератури. Лондон же, навпаки, прагнув утілити в своїх героях "силу, правду і шляхетність духу", що дозволяла їм утверджувати в боротьбі з соціальним злом людські цінності".

Мужність, сила, сміливість, почуття обов'язку, визнання законів товариства понад усе, непримиренність до зла, широта і доброта — ось основні риси лондонівського героя. Причому письменник стверджує їх як першооснову людської особистості, бо примушує домінувати в дуже важких, граничних для людського характеру умовах.

Джек Лондон випробовує своїх героїв гуманізмом. І саме цей критерій допомагає письменникові встановити межу між сильною особистістю й ніцшеанською надлюдиною. "Надлюдина,— писав Лондон про свого героя Ларсена,— явище антисуспільне за своїми тенденціями, і в наші дні, у нашому складному суспільстві і соціології його ворожа відчуженість не може мати успіху. Звідси непопулярність фінансистів, таких собі надлюдей, як Рокфеллер..."

Активна гуманність, а в кращих творах — соціально активна гуманність — константа Лондонової творчості, яка і допомагає зберегти її живу, невмираючу цінність для читача.

І хоча Лондон не був послідовним соціалістом і не зберіг запалу революціонера до кінця життя, своїми кращими творами він посів одне з чільних. місць у прогресивній американській літературі. "Головна його відмінність від попередників, американських письменників критичного реалізму, і заслуга в тому, що, пишучи високохудожні твори, він надихався ідеями пролетаріату і його боротьбою, намагався оволодіти матеріалістичним світоглядом, відкрив, за його словами, що соціалізм — єдиний вихід для мистецтва і творця, став першим в Америці по-справжньому значним і впливовим письменником, що вийшов з народних глибин і захищав інтереси пролетаріату",— так визначає значення Лондонової творчості радянський дослідник В. Биков. Недаремно смерть Лондона викликала найбільший смуток серед трударів, серед соціалістів. Газета

"Інтернешнл соушеліст ревью" надрукувала своєрідну епітафію письменникові: "Наш Джек помер! Він, що піднявся з наших лав, висловив наш біль і висловив наші сподівання. Він, який заповів стояти на смерть, не відступаючи ні на крок,— тільки вперед,— забрати світ у свої сильні руки. Товариш! Друг! Той, що розкрив вікна наших таємниць назустріч сонячному промінню. Хай багаті не зрозуміли і зараз не усвідомлюють міри твоїх звершень. Пройде час. І побачать всі люди, батько "Мартіна ідена" і "Залізної п'яти", так, дізнаються всі люди, коли ми піднімемось і в боях здобудемо перемогу!"

Найяскравіше внутрішня приналежність Лондона своєму народові відбилась у самому характері його творчості. Недаремно і за життя, і після смерті він був одним з найпопулярніших американських письменників. І коло його читачів — насамперед трударі, тому що невід'ємною якістю його творчості є органічна демократичність, народність, погляд на панівні класи, на життя з позицій і з точки зору народного.

У статті "Питання максимуму" (1905) Лондон не без підстав стверджував, що наше століття — це час демократизму. "Минулі віки були свідками не лише прогресу взагалі людини, але і прогресу простої людини. Від становища раба або кріпака, ланцюгом прикутого до землі, людина піднялась на найвищі щаблі в сучасному суспільстві, крок за кроком, серед розпаду божественних прав королів і гуркоту зруйнованих престолів. І не для того визволялася вона, щоб знову потрапити у довічне рабство до промислової олігархії,— проти цього повстає все її минуле. Проста людина заслуговує на краще майбутнє, або вона не гідна свого минулого". Ці слова, виголошені американським письменником на початку XX століття, сьогодні читаються як пророцтво, бо їхня справедливість підтверджена всією історією людства.

Одне з важливих питань, що постає сьогодні при вивченні творчості Лондона,— її відношення до продукції "масової". Багато дослідників сучасної "масової літератури" в Америці зараховують творчість Лондона до її феноменів, знаходячи в ній ті основні елементи, які визначають сутність "масового" мистецтва. І тут свідомо змішуються такі поняття, як доступність високого мистецтва для простих народних мас і ремісництво, що розраховує свою продукцію на задоволення смаків і потреб широкою загалу. Справжнє мистецтво, до якого безумовно належить краще, створене Джеком Лондоном, являє собою роздуми про життя, пошуки і відкриття його сенсу, значень, несе в собі запал гуманізму, віру в людину, в її розум, силу, в її здатність керувати своїм життям за законами людяності. Воно далеке від самих основ існування "масової культури", розрахованої за певними нормами і стандартами. Хоча треба визнати, що на окремих етапах свого шляху, в гонитві за гонорарами, Лондон, який під час свого літературного учнівства уважно вивчав численну продукцію масових журналів, свідомо і навмисно спускався до їхнього рівня, щоб догодити не стільки демократичному читачеві, скільки буржуазному видавцеві, і створював романи, повісті і оповідання, розраховані на те, щоб зацікавити і розважити. Успіх було побудовано на захоплюючій інтризі й сентиментальному сюжеті, а герої стверджували всі принади індивідуального існування в так званому "вільному світі". І тоді Лондон справді виступав у

неблагородній ролі попередника "масової культури". Так, підкоряючись вимогам буржуазних видавців, він збіднив фінал "Морського Вовка". Так було створено роман "Серця трьох", авантюрні повісті, зіпсовано "Місячну долину".

Ми вже не раз говорили про неоднорідність, нерівноцінність художньої спадщини Лондона. Але в кращих творах письменник сягає високої художності, ясності і переконливості думки. Вони вирізняються гостротою і напруженістю сюжету, драматичністю колізій, зіткненням характерів, різних тенденцій, життєвих конфліктів. Скажімо, в північних оповіданнях в основу сюжетних зіткнень завжди покладено нерозв'язний конфлікт капіталістичного світу — протиставлення буржуазної цивілізації з її етичними нормами й ідеалом збагачення природному гуманному началу, що його втілює головний герой і що часто підтримується кодексом моральних правил племен, ще не зіпсованих цивілізацією. Драматизм у клонданкському циклі зміцнюється і виражається також через зображення північної природи, що так гармоніює з напруженим внутрішнім життям героїв і зумовлює його. Лондон поетизує природу Півночі, не прикрашаючи її, а всіляко підкреслюючи її величність і суворість. Природа— активний учасник сюжету й інтриги Лондонових оповідань, вона несе на собі багатозначну функцію: вона і тло, вона і мислячий спостерігач, вона й активний учасник... Біла Тиша, в яку потрапляють герої Лондона на Півночі, примушує їх по-новому дивитися на життя, глибше проникати в його сутність. Усе це і дає право говорити про епічність північних оповідань письменника. Чергування їхньої ритміки, при якому епізоди напружених дій змінюються в певній послідовності епізодами неспішливого, повільного повістування,— це одна із зовнішніх ознак епічності. Глибинний її зміст у ствердженні думки, провідної для епіки із стародавніх часів,— про єдність життя, єдність людини і природи.

Епічний характер оповіді притаманний і повістям про тварин, особливо "Поклику предків", бо це також розповіді про органічне життя. Тут уже сама природа стає дійовою особою повістування, головним героєм, виходить на перший план і заповнює собою арену дії.

Трохи інакше розв'язується тема природи в південних творах письменника. Єдність людини і природи як неодмінна умова її нормального існування залишається, всіляко декларується і підкреслюється автором. Але акценти в їхніх взаєминах переставляються. Природа виступає вже не як сувора епічна дійова особа, а як м'яке цілюще оточення, як ідеал гармонії і щастя. Навіть там, де природа розбурхана ("Дім Мапуї"), там, де вона руйнує все, створене людиною, тільки вона дарує їй життя і радість. В багатьох повістях, романах і оповіданнях природа служить і взірцем для людини. Саме за законами органічної природи прагнуть жити ніцшеанські герої, "надлюди". Але оскільки вони наслідують не сутність її, а лише букву, лише видимі закони, за якими виживає найсильніший фізично і зосереджений на собі індивід, то вони й гинуть, знищені природою. Як Вовк Ларсен.

З проблемою епічного тісно пов'язана проблема героїчного. У кращих своїх соціально-критичних романах — насамперед у "Залізній п'яті" — Лондон наближається

до соціалістичного реалізму і до його позицій у розкритті категорій епічного й героїчного. Тут картина життя подається очима народу. Складна система: оповідач — автор — герой (Евіс Евергард, її чоловік, історик, що друкує щоденники Евіс) — тільки допомагає показати протистояння великих мас людей, класову боротьбу з позицій і з точки зору людини, зацікавленої в перемозі народу. До того ж композиція роману, що є своєрідною схемою шляху, пройденого героїнею від наївного абстрактного буржуазного лібералізму до непримиренного пролетарського гуманізму, дозволяє провести Евіс Евергард через етапи, пов'язані з пізнанням, осмисленням різних сторін життя — від співчуття горю одного робітника, скаліченого на виробництві, до осмислення безправного становища всього класу пролетаріату. Отже, картини життя народу — від конкретних до узагальнених. Картини боротьби народної — від поодиноких виступів до загальнореволюційних ситуацій. Картини життя буржуазії — очима революціонера, озброєного практичним досвідом і теоретичними знаннями. Ось що створює широку панораму, що дозволяє говорити про епічність роману.

Можна з певністю сказати, що, створивши образ народного робітничого вождя, революціонера Евергарда, Лондон сказав нове слово в американській літературі. Такий герой, що був не тільки мужнім і сильним, незламним і непідкупним, але й освіченим, соціальне свідомим організатором класової боротьби, з'явився в ній вперше. Водночас цим образом по-новому розв'язується одна з провідних проблем естетики: соціальне активний герой, що віддав усього себе справі служіння пролетаріату, — ось лондонівське розв'язання проблеми героїчного.

Однією з найпривабливіших рис Лондонової творчості є оптимізм. Звертаючись до найтемнішого, найстрашнішого в житті людини і суспільства, Лондон зберігає сам і доносить до читача могутню віру в творчі сили людини, в невмирущість життя, в непереможний поступ людської цивілізації. Це відзначав російський письменник Л. Андреев у передмові до першого видання творів американського письменника російською мовою: "Читаєш його і ніби виходиш з якогось тісного закутка па широке морське плесо, вбираєш на повні груди солоне повітря і відчуваєш, як міцнішають м'язи, як владно кличе одвіку невпинне життя до роботи і боротьби. Органічний ворог безсилля і старості, безплідного стогнання і скиглення, чужий тому поганенькому співчуттю і жалості, за якими криється відсутність волі до життя і боротьби, Джек Лондон спокійно ховає мерців, розчищаючи шлях життю, і від того його похорон радісний, як весілля".

Великим досягненням Джека Лондона є стиль його оповідань і романів.

"Пустеля не терпить руху. Життя для неї — це зневага, бо життя с рух, а Пустеля завжди намагається знищити його. Вона заморожує воду і не пускає, її пливти в море, вона витискає сік з дерев, аж поки вони промерзнуть до самого серця; але найлютіше, найжахливіше катує вона і гнобить людину, намагаючись її упокорити, бо людина — пайневгамовніша в світі істота, що завше постає проти законів Пустелі, за якими всякий рух кінець кіпцем мусить спинитись". Це — один з перших абзаців повісті "Біле Ікло", в якому яскраво відбивається характерний для Лондона стиль.

У кращих Лондонових творах діалоги гранично стислі, лаконічні. Епізоди, в яких передано дії персонажів, не описано, а зображено відчутно і зримо. І навіть описи, якщо вони є, мають власну специфіку, відзначаються своєрідністю художньої манери — динамічної, зосередженої, енергійної, точної і чіткої навіть у синтаксисі. Яскравість і пафосність, а іноді навіть мелодраматизм поєднується з напруженістю і динамічністю, що досить вільно досягається майстром прози в межах англійської мови, яка майже не знає складнопідрядності.

Мова Лондонових героїв позначена різностильовістю, колоритністю. Хобо і золотошукачі, моряки і волоцюги — для всіх них, майже неписьменних, характерно те, що американці звуть сленгом. Власне, сленг не вкладається в англо-американські мовні кордони, але дуже поширений в Штатах: недаремно там систематично видаються словники сленгу. Для Лондонових героїв сленг є єдино можливим способом вираження думок, а тому органічно вписується в контекст художнього твору і в стиль письменника. Пластичність і виразність мови, пружність і насиченість ритму, багатство і точність у використанні стилістичних засобів — все це великою мірою спричинилося до успіху письменника і* зробило його прозу невмирущою.

Всі перелічені вище достоїнства Лондонової прози органічно входять до тієї зображальної системи, яку письменник почав обдумувати, коли ще був "учнем" школи письменницької майстерності. Основним принципом цієї системи можна назвати прагнення не описувати, а зображувати, малювати словом. Ще в 1900 році Лондон писав Клоудеслі Джонсу: "Не розповідайте — малюйте! Кресліть! Будуйте! Створюйте! Якщо ви бажаєте створювати художню прозу, творіть її відповідно до кращих, найвищих взірців! Не будьте такими нудними, нанизуючи суху подробицю па суху подробицю. Вносьте життя, рух і — заради бога — ніякого рипіння. Прокляніть себе! Забудьте про себе! І тоді світ запам'ятає Вас".

Зображення життя в його рухах, контрастах, формах, реаліях — ось ідеал Лондона. І тут виходить, як бачимо, на перший план питання про місце і становище автора-письменника. У тому ж таки листуванні із другом-колегою Лондон повчає: "Атмосфера завжди означає самовідсторонення митця, іншими словами: атмосфера — це имтець, а коли атмосфера відсутня, а митець присутній, значить, машина рипить, і читач це чує". І автор-оповідач виступає в нього тільки в документальних або автобіографічних творах. "Джон Барлікорн, — писав він Роланду Філіпсу, — взагалі не художня література. Це голий, нічим не прикритий, абсолютний факт, переказ мого власного досвіду". У всіх інших випадках оповідач обирається з середовища учасників дії або ж події викладаються, "відтворюються" в об'єктивній манері, від імені всюдисущого деміурга.

Діяльність Лондона-критика і теоретика літератури була значно скромнішою, ніж його художня творчість. Але в нечисленних статтях, критичних нотатках, висловлюваннях у листах він зумів оцінити нові істотні явища в літературі. Це яскраво виявилось у високих оцінках реалізму Горького, в тій величезній ролі, яку відіграв Лондон у житті і творчості Сінклера Льюїса, будучи фактично "хрещеним батьком" одного з найбільших критичних реалістів Америки XX століття.

Працюючи в різних жанрах, Лондон осмислює теоретичні проблеми, намагаючись чітко схарактеризувати ознаки документальної прози, оповідання, роману. Для оповідання,— пише він,— не характерний розвиток. "Новела — це обрамлений клопот життя, один настрій, одна ситуація, один вчинок". А тому оповідання його завжди лаконічні за мовною виразністю, мобільні, вирізняються завершеним сюжетом, єдністю фабули, конфронтацією характерів, згрупованих певним чином. Проте, тяжіючи до епічності викладу, до створення цілісної картини, Лондон складає оповідання в цикли не тільки за спільністю місця дії, героїв, але передовсім за єдністю теми та ідеї. "Цикли" об'єднуються в збірки — північні новели, південні оповідання, "Діти морозу"... "Ідея збірки "Діти морозу" — написати серію оповідань, в якій читач постійно бачитиме речі з позиції індіанця, очима індіанця",— пояснював Лондон своєму видавцеві Джорджу Бретту. І навіть повісті пов'язуються одна з одною ("Джеррі-островик" і "Майкл — брат Джеррі", "Поклик предків" і "Біле Ікло").

Про тяжіння до циклічності свідчить і тематика творів Лондона. Різні цикли — північні, південні оповідання, анімалістські,— публіцистичні статті, документальні книги, книги документальної публіцистики, есеїстсько-біографічні й філософські твори спрямовано на висвітлення і рішення питань, тематично пов'язаних. Це насамперед питання про походження життя видів на землі, співвідношення життя фізіологічного й суспільного, взаємини людей у суспільстві і в окремих його осередках, суспільний устрій різних цивілізацій. Кожна розповідь, повість, нарис, роман письменника, незалежно навіть від ступеню художньої завершеності, свідчать про процес філософсько-художнього досягнення автором основних законів життя. Власне, така єдність не є винятком тільки для Джека Лондона. Але саме в Лондона все це проявляється дуже виразно і чітко.

Структура великих прозових творів суттєво відрізняється від будови оповідань. Як правило, в романі Лондона наявна досить складна система: оповідач — герой — автор. В центрі — постать неординарна, таємнича, незвичайна. І розкрити сутність її доручається розумному і досить освіченому оповідачеві, здатному проаналізувати життя героя, а водночас і змалювати його оточення. Так — у "Морському Вовку" і в цілком відмінній від нього за задумом, змістом, художніми прийомами "Залізній п'яті". Сюжет романів, пов'язаний, як правило, героєм і оповідачем, насичується ланцюгом пригод, подій, іноді навіть безпосередньо не включених до дії, у розвиток сюжету (такі, скажімо, епізоди дитинства Мартіна Ідена в однойменному романі).